

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

“Təsdiq edirəm”

Tədrisin təşkili və texnologiyaları üzrə
prorektor v.i.e. dos. Z.I. Məmmədov

“ 20 ” 05 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050504-Ekologiya

Fakültə: Təbiyyat

Kafedra: Fizika, kimya və
biologiya

I. Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf

Fənn proqramı: “İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf” fənnindən Proqram
Lənkəran Dövlət Universitetinin “Fizika, kimya və biologiya” kafedrasının 04. 04.
2025-ci il tarixli iclasının qərarı ilə istifadəsi məqsəduyğun hesab edilmişdir.

Kodu: IF-B13

Tədris ili: III (2025-2026) Semestr: V

Tədris yükü: Cəmi 50 saat. Auditoriya saati - 20 saat (10 saat mühazirə, 10 saat
seminar.)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan

dili AKTS üzrə kredit: 5

kredit Auditoriya №:

Saat:

II. Müəllim haqqında məlumat: Şəmmədov Ramiz, biol.e.n., dos

Məsləhət günləri və saati: III gün saat 9⁰⁰-17⁰⁰.

E-mail ünvanı: rshammadli@gmail.com

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., H.Z. Tağıyev küçəsi, 3 saylı tədris binası

III. Təvsiyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

Əsas ədəbiyyat

1. Ələkbərov U.K. Davamlı inkişaf və ekoloji sivilizasiyanın idarə edilməsinin əsasları. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, «Təhsil», 2017, 176 səh.
2. Ələkbərov U.K. Davamlı insan inkişafının əsasları. Bak. Təhsil. 2007, 132 s.
3. Əsgərov Ə.A., Hüseynov E.M., Hüseynov S.Y., Davamlı insan inkişafı. - Bakı, 2009. – 494 s.
4. Ələkbərov U.K. Davamlı insan inkişafı: Ali məktəblər üçün proqram və kursun qısa məzmunu. - Bakı: Təhsil, 2006-87s.
5. Xəlilov R.T., Zeynalov E.C., Vəliyev S.Ş. Davamlı insan inkişafı. - Gəncə, 2017. - 346s.

Əlavə ədəbiyyat

6. Человеческое развитие: новое измерение социально-экономического прогресса. Учебное пособие, под общ. ред. проф. В.П. Колесова (МГУ). 2-е издание. Москва: Права человека, 2008.
7. Lopamudra Banerjee, Anirban Dasgupta & Rizwanul Islam. Development, Equity and Poverty. UNDP: Macmillan, 2010.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən hər hansı fənninin tədrisi vacib deyildir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 10 saat.

No	Mühazirə	Saat	Tarix
1	İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf fənin predmeti, vəzifələri, dayanıqlı inkişaf anlayışı.Plan: Plan: İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf fənninin predmeti, vəzifələri, tədqiqat üsulları. Dayanıqlı inkişaf anlayışı. Dayanıqlı inkişaf - indiki fəaliyyətin və müasir cəmiyyətin ehtiyaclarının ödənilməsinin gələcək nəsillərə zərər vermədiyi, əksinə onlar arasında balans tapdığı inkişaf kimi əsas xüsusiyyətləri. Dayanıqlı inkişaf ideyasının yaranması və inkişaf etməsi. Bu məsələ həsr olunmuş beynəlxalq konfranslar və tədbirlər. Dayanıqlı inkişaf anlayışının tarixi şərtləri. Dayanıqlı inkişaf anlayışının istiqamətləri. İqtisadi, ekoloji və sosial inkişaf. Mənbə:[1;2;4;5;7]	2	
2	Dayanıqlı inkişafın tərkib hissələri, ekoloji tərkib. Təbiətdən səmərəli istifadə ideyasının yaranması. Plan: Dayanıqlı inkişafın tərkib hissələri. Dayanıqlı insan inkişafında önəmli rolə malik olan ekoloji tərkib. Təbiətdən səmərəli istifadə ideyasının yaranması. Təbii ehtiyatlardan kompleks istifadə. Təbii ehtiyatların təkrar istifadəsi. Təbiətə münasibətin dəyişməsi. İnsanla təbiət arasındakı münasibətin tarixi. Təbiəti mühafizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi. Ekoloji sivilizasiya. Dayanıqlı inkişafın ekoloji aspekti: cəmiyyətin ehtiyacları ilə biosferin təbii imkanları arasında korelativ əlaqənin mövcud vəziyyəti. Mənbə:[1;2;6;]	2	
3	Müasir sivilizasiyanın çağırışları: risklər Plan: Sivilizasiya anlayışı və bu terminin yaranması, izahı. Maddi mədəniyyət. Dünyada mövcud olmuş sivilizasiyalar. Sivilizasiyaların əvəzlənməsi, onların məhv olma səbəbləri. Azərbaycandakı sivilizasiyalar. Sivilizasiyanın yeni səviyyəsinə keçidin aktuallığı. Demoqrafik çağırışlar. Əhəlinin yaş strukturu. Hərbi münaqişələr. Dünyanın müxtəlif regionlarında olan münaqişələr və onların səbəbləri. Beynəlxalq terrorizm. Erməni terrorizmi. Qlobal iqlim dəyişiklikləri, yaranma səbəbləri, nəticələri. Qlobal iqlim dəyişiklikləri və müasir idarəetmə texnologiyaları. Mənbə:[1;2;4;5;7]	2	
4	Ekologiya və insan sağlamlığı. Təbii ekoloji faktorların insan sağlamlığına təsiri. İnsanın tələbatları və onların törətdiyi problemlər. İnsan üçün təhlükəli olan risk faktorları. Üstünlük təşkil edən risk faktorları və müasir cəmiyyətdə onların rolu. Genetik faktorlar və onların insan sağlamlığına təsiri. Ətraf mühitin vəziyyəti və onların insan sağlamlığına təsiri. Tibbi təminat	2	

	və onun insan sağlamlığına təsiri. Mənbə:[1;2;3;4;5;].		
5	Ekoloji sivilizasiya cəmiyyətin inkişafının yeni mərhələsi kimi. Plan: İnsan – təbiyyət münasibətləri və onların tarixi tipləri və aspektləri. İnsan- təbiyyət münasibətlərinin ekoloji statusu. İnsan rifahı üçün əsas komponentləri. Ekoloji şüur və onun formalaşmasına təsir edən amillər. İnsan- təbiyyət münasibətlərinin optimallaşdırılması. Ekoloji tərbiyə. İstehlak mədəniyyəti ekoloji sivilizasiyanın elementi kimi. Yaşıl iqtisadiyyat. Yaşıl inşaat. Yaşıl nəqliyyat. Mənbə:[1;2;3;4;5;].	2	
	Cəmi:	10	

X. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Tələbə aşağıdakıları bilməli və bacarmalıdır:

- Dayanıqlı inkişaf sivilizasiya inkişafının yeni səviyyəsinə keçid kimi də nəzərdən keçirilə bilər.
- dayanıqlı inkişaf və sivilizasiya inkişafının yeni səviyyəsinin formalaşdırılması şəraitində iqtisadi, sosial və siyasi proseslərin optimal idarə edilməsini

XI. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

Kursu başa vurduqdan sonra tələbələr:

- İnsan və ətraf mühitin qarşılıqlı münasibətlərinin əsas ekoloji məsələlərini, təbiyyət və cəmiyyətin davamlı inkişaf imkanları və perspektivləri, davamlı inkişafa keçidin əsas problemlərini şərh edir,
- İnsan sağlamlığı və sosial rifahının təyin edən təbii və sosial mühit amilləri haqqında məlumat verir,
- İnsan-cəmiyyət sistemində qarşılıqlı təsirlərin əsaslarını şərh edir,
- Təbi və antropogen amillərin insan sağlamlığına təsirini şərh edir,
- Dayanıqlı inkişafın müasir idarəetmədə və cəmiyyətin inkişafında əhəmiyyətini, sivilizasiyanın inkişafında və yeni mərhələyə keçməsinə rolunu öyrənir və.s.

XII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIII. Kollektiv sualları

- İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf fənninin predmeti, vəzifələri, tədqiqat üsulları.
- Dayanıqlı inkişaf ideyasının yaranması və inkişaf etməsi
- Dayanıqlı inkişaf anlayışının istiqamətləri. İqtisadi, ekoloji və sosial inkişaf.
- Təbiəti mühafizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi.
- Sivilizasiya anlayışı. Dünyada mövcud olmuş sivilizasiyalar.
- Sivilizasiyaların əvəzlənməsi, onların məhv olma səbəbləri.
- Hərbi münaqişələr. Dünyanın müxtəlif regionlarında olan münaqişələr və onların səbəbləri. Beynəlxalq terrorizm. Erməni terrorizmi.
- Global iqlim dəyişiklikləri, yaranma səbəbləri, nəticələri.
- İnsan üçün təhlükəli olan risk faktorları.
- Ətraf mühitin vəziyyəti və onların insan sağlamlığına təsiri.

Fənn üzrə imtahan sualları:

- İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf fənninin predmeti, vəzifələri, tədqiqat üsulları.

2. Dayanıqlı inkişaf anlayışı
3. Dayanıqlı inkişaf ideyasının yaranması və inkişaf etməsi
4. Dayanıqlı inkişafa həsr olunmuş beynəlxalq konfranslar və tədbirlər.
5. Dayanıqlı inkişaf anlayışının tarixi şərtləri.
6. Dayanıqlı inkişaf anlayışının istiqamətləri. İqtisadi, ekoloji və sosial inkişaf.
7. Dayanıqlı inkişafın tərkib hissələri.
8. Dayanıqlı insan inkişafında önəmli rola malik olan ekoloji tərkib.
9. Təbiətdən səmərəli istifadə ideyasının yaranması
10. Təbii ehtiyatlardan kompleks istifadə. Təbii ehtiyatların təkrar istifadəsi.
11. Təbiətə münasibətin dəyişməsi. İnsanla təbiət arasındakı münasibətin tarixi.
12. Təbiəti mühafizə tədbirlərinin həyata keçirilməsi.
13. Dayanıqlı inkişafın ekoloji aspekti: cəmiyyətin ehtiyacları ilə biosferin təbii imkanları arasında əlaqənin mövcud vəziyyəti.
14. Sivilizasiya anlayışı. Dünyada mövcud olmuş sivilizasiyalar.
15. Sivilizasiyaların əvəzlənməsi, onların məhv olma səbəbləri.
16. Azərbaycanlı sivilizasiyalar.
17. Sivilizasiyanın yeni səviyyəsinə keçidin aktuallığı. Demografik çağırışlar. Əhəlinin yaş strukturu.
18. Hərbi münaqişələr. Dünyanın müxtəlif regionlarında olan münaqişələr və onların səbəbləri. Beynəlxalq terrorizm. Erməni terrorizmi.
19. Qlobal iqlim dəyişiklikləri, yaranma səbəbləri, nəticələri.
20. Təbii ekoloji faktorların insan sağlamlığına təsiri.
21. İnsanın tələbatları və onların törətdiyi problemlər.
22. İnsan üçün təhlükəli olan risk faktorları.
23. Üstünlük təşkil edən risk faktorları və müasir cəmiyyətdə onların rolu.
24. Genetik faktorlar və onların insan sağlamlığına təsiri.
25. Ətraf mühitin vəziyyəti və onların insan sağlamlığına təsiri.
26. Tibbi təminat və onun insan sağlamlığına təsiri.
27. İnsan – təbiyyət münasibətləri və onların tarixi tipləri və aspektləri.
28. Ekoloji şüur və onun formalaşmasına təsir edən amillər.
29. Ekoloji tərbiyə. İstehlak mədəniyyəti ekoloji sivilizasiyanın elementi kimi.
30. Yaşıl iqtisadiyyat. Yaşıl inşaat. Yaşıl nəqliyyat.

"İnsan ekologiyası və dayanıqlı inkişaf" fənninin sillabusu 050504 "Ekologiya" ixtisası (proqramı) üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Fizika, kimya və biologiya kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq olunmuşdur. (15 may 2025-ci Protokol N 10)

Kafedra müdiri v.i.e.:

dos. R.Z.Şəmmədov

Fənn müəllimi:

dos. R.Z.Şəmmədov